

УДК 001.891:631.1

РИЖУК

Сергій Миколайович,
доктор с.-г. наук, ст.
наук. співроб., член-
кореспондент НААН
України, заслужений
працівник сільського
господарства
України

КІРПАЛЬ

Зінаїда Петрівна,
канд. екон. наук, ст.
наук. співроб,
провідний науковий
співробітник сектора
наукознавства ДНСГБ
НААН України
(м. Київ)

МАЗУР

**Оксана
Олександрівна,**
канд. іст. наук,
ст. викладач
каф. новітньої історії
Черкаського нац. ун-ту
ім. Б. Хмельницького

ТКАЧ

**Людмила
Леонідівна,**
старший науковий
співробітник сектора
наукознавства ДНСГБ
НААН України
(м. Київ)

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНОЮ НАУКОЮ УКРАЇНИ (1940–1960 рр.)

У статті на основі архівних матеріалів та опублікованих джерел висвітлено основні історичні етапи управління аграрною наукою України у 1940–1960 рр., виявлено зміни, що відбулися в управлінні аграрною наукою в цей період.

В статтє на основе архивных материалов и опубликованных источников освещены основные исторические этапы управления аграрной наукой Украины в 1940-1960 гг., выявлены изменения в управлении аграрной наукой в этот период.

In the article on the basis of the archived materials and ? funds the basic historical stages of management agrarian science of Ukraine are lighted up in 1940-1960, changes are exposed in a management agrarian science in this period.

Актуальною проблемою сьогодення є критичне осмислення архівних матеріалів, літературних джерел провідних бібліотек України, їх опрацювання й обґрунтовне виявлення змін, що відбулися в управлінні аграрною наукою України. З питань управління аграрної науки вченими видано велику низку

фундаментальних праць. Разом з тим управління аграрною наукою у 1940–1960 рр. потребує детальнішого аналізу й вивчення.

Соціально-економічні та політичні зміни в Україні впливали на розвиток й організацію управління аграрною наукою. Аналіз аграрної політики в державі за досліджуваний період свідчить, що сільське господарство зазнало багато потрясінь, які стосувалися його організації та соціально-економічних процесів на селі. Деякі автори упереджено трактують ряд питань, пов'язаних зі змінами в сільському господарстві. Деякі історики й економісти висвітлюють перетворення в цій галузі як низку лише помилок і невдач. Аналіз історії управління сільськогосподарською наукою доводить, що поряд із конструктивними рішеннями були й певні істотні недоліки, а інколи – перегини. Економіка Радянського Союзу була плановою, а керівництво народногосподарським комплексом – максимально централізованим, тому поступово складалось і централізоване управління сільськогосподарською наукою.

За результатами вивчення архівних матеріалів і джерельних фондів провідних бібліотек України виділено чотири умовні історичні етапи розвитку, організації й управління аграрною наукою в Україні за роками: (1917–1931), (1931–1935), (1940–1960), (1956–1990) [1].

Подальший розвиток аграрної науки повинен спиратися на історичний досвід минулого та аналіз її сучасного стану, що дасть змогу вирішити складні питання ринкової економіки. Історія аграрної науки характеризує стан сільського господарства у відповідну історичну епоху. Ще й дотепер належним чином не вивчено здобутки та втрати аграрної науки.

Як показали дослідження, з 1940 по 1960 р. управління аграрною наукою здійснювалося Міністерством сільського господарства УРСР. За цей період сталися певні зміни в організації й управлінні сільськогосподарською наукою (схема 1) [2].

Важливим напрямом у вивченні наукового потенціалу Української академії аграрних наук є започаткування, становлення та розвиток її установ і

організацій. З цією метою слід сформувавши масив даних про діяльність науково-дослідних установ України.

Схема 1

Управління сільськогосподарською наукою в Україні, 1940-1960 рр.

Для того, щоб дослідити складний шлях української аграрної науки, реорганізації установ, зміни їх підпорядкування, необхідно простежити долю кожної установи, починаючи з дня її заснування.

З метою вивчення історичних етапів розвитку й управління аграрною наукою академіком УААН В.П. Буркатом, доктором історичних наук М.С. Слободяником, професором В.А. Вергуновим і кандидатом економічних наук З.П. Кірпаль розроблено Анкету для установ УААН та інших аграрних установ і організацій, яка складається з 8 блоків.

- адміністративного;
- історичного;
- описового (видів і форм діяльності установи);
- бібліографічної інформації;
- персоналогічної інформації;
- якими нагородами, відзнаками, патентами відзначалася робота наукової установи, організації та її працівників;
- одержано авторських свідоцтв;
- участь науково-дослідної установи, організації у спільних програмах з іншими установами України та країн ближнього зарубіжжя [3].

Анкету було розіслано у 350 науково-дослідних установ та організацій УААН, Мінагрополітики України, навчальних закладів аграрного профілю.

У ДНСГБ НААН України розроблено програму, відповідно до якої створювалась Національна інформаційна база даних з історії започаткування, становлення та розвитку науково-дослідних установ, організацій УААН, Мінагрополітики України, аграрних закладів освіти.

Нині налічується велика кількість зарубіжних баз даних із різних галузей знань, які містять великий масив корисної й нової інформації. Разом з тим цим базам притаманний суттєвий недолік – відсутність вичерпної інформації з країн СНД. Для повноякісної участі у формуванні світових баз даних необхідно освоїти міжнародні стандарти, що забезпечить інформаційну підтримку

аграрної науки і виробництва.

Ознайомлення з Національною інформаційною базою – з III блоком «Описовий», де висвітлюються наукові напрями наукових досліджень установ, організацій, дасть змогу іншим науково-дослідним установам не витратити державні кошти на те, що вже досліджено аграрною наукою.

Ознайомлення з четвертим блоком «Бібліографічна інформація» в Анкеті дасть змогу налагодити обмін результатами наукових досліджень, передовим досвідом й результативно координувати наукову діяльність. Крім того, створена інформаційна Національна база даних висвітлить здобутки вчених-аграрників, які зробили значний внесок у розвиток аграрної науки.

Блок персоналогічної інформації в Національній інформаційній базі (V блок анкети) відіграє велику роль у швидкому наданні інформації науковцям, викладачам вищих закладів освіти аграрного профілю та іншим користувачам про видатних учених та їх здобутки в аграрній науці. Детальні біобібліографічні дані про видатних учених необхідні для проведення історико-наукових досліджень.

Велике значення для науки має відображення патентних фондів наукових установ, організацій НААН України, Мінагрополітики України, навчальних закладів аграрного профілю (VI блок Анкети). Патенти мають у своїй основі певні наукові дослідження, а їх кількість відображає результативність прикладної науки і ступінь інтернаціоналізації внутрішнього ринку інтелектуальної власності.

Вивчення патентів у Національній інформаційній базі дасть змогу раціонально використовувати державні кошти, уникнути їх витрачання на підтримку псевдоінновацій, які вдосконалюють застарілі покоління техніки, консервуючи технологічну відсталість і низьку конкурентоспроможність вітчизняної продукції. Разом з тим небезпечно концентрувати зусилля на реалізації винаходів і технологій, час впровадження яких ще не настав, і витрачені ресурси десятиріччями не даватимуть віддачі.

У Національній інформаційній базі міститься перелік авторських свідоцтв

науково-дослідних установ та організацій. Пропозиції автора, щодо найефективніших технологій, небажано механічно переносити в середовище, яке їх не сприймає.

Участь науково-дослідних установ, організацій у спільних програмах з іншими установами України та країн ближнього зарубіжжя сприятиме розв'язанню проблеми входження України у світову інформаційну систему.

Постає завдання удосконалювати стиль і методи роботи у сфері пропаганди, інформації й маркетингу, щоб покращити зв'язок науки з виробництвом, ширше впровадити новітні наукові розробки у виробництво і тим самим сприяти збільшенню обсягів виробництва продовольства і переходу АПК до ринкової економіки.

Демонстрація Інформаційної бази через виставки дозволило укласти ряд контрактів на науково-технічне співробітництво вчених установ НДІ.

Неодноразово Інформаційна база даних демонструвалась на вітчизняних і міжнародних виставках в Україні, зокрема в с. Чубинське Бориспільського району Київської області, де майже всі наукові установи брали участь в експозиціях по галузях і регіонах.

Національна інформаційна База даних з історії створення наукових установ УААН, Мінагрополітики України та навчальних закладів аграрного профілю демонструвалась на річних зборах Української академії аграрних наук; на Міжнародних агропромислових виставках-ярмарках АГРО-2002, 2003 і 2004 й отримала два дипломи за її показ.

Управління аграрною наукою постійно удосконалювалось з метою поліпшення координації досліджень та їх методичного забезпечення.

Збагачення знань з питань історії аграрної науки та управління нею сприятиме подальшому розвитку науки як суттєвого чинника піднесення економіки України.

Список використаної літератури

1. *Науковий* потенціал Української академії аграрних наук. До 75-річчя створення УААН / В. А. Вергунов, З. П. Кірпаль, В. О. Круть [та ін.] ; УААН, ДНСГБ ; за ред. М. В. Зубця. – К. : Аграр. наука, 2005. – 175 с.

2. *Кірпаль З. П.* Створення Національної інформаційної бази даних з історії наукових установ, організацій УААН / З. П. Кірпаль // Історія укр. науки на межі тисячоліть : зб. наук. пр. – К., 2001. – Вип. 6. – С. 76–82.

3. *Кірпаль З. П.* Національна інформаційна база даних з історії створення наукових установ УААН, Мінагрополітики України, навчальних закладів аграрного профілю / З. П. Кірпаль // Історія освіти, науки і техніки в Україні : матеріали II конф. молодих вчених та спеціалістів, Київ, 27–28 трав. 2004 р. / УААН, ДНСГБ. – К., 2004. – С. 103.